

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย จึงได้ประมวลและนำเสนอดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางการพยาบาล
- ตอนที่ 2 ปัญหาในการจัดการศึกษาทางการพยาบาล
- ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน
- ตอนที่ 4 ปัญหาการจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางการพยาบาล

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะมีประสิทธิภาพในระดับใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ตั้งแต่ระดับนโยบาย การกำหนดปรัชญา การกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาวิชาในสาขาวิชาชีพที่มีความแตกต่างกัน ลงมาสู่การเรียนการสอน ซึ่งต้องอาศัยผู้สอน ผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจโดยเลือกกลวิธีการเรียนการสอน การประเมินผล รวมถึงการเสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งนี้การเรียนรู้ที่พึงปรารถนานั้นคือ การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างวิชาความรู้ขึ้นเอง มีวิธีการจัดระเบียบของตนเอง โดยผู้สอนจะมีวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรอบรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ และมีความสามารถในการปฏิบัติรับใช้ประเทศชาติในแต่ละสาขาวิชาชีพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาในวิชาชีพพยาบาลก็เช่นเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตพยาบาลให้มีคุณภาพเช่นเดียวกับการผลิตบุคลากรวิชาชีพสาขาอื่น ๆ ผู้จัดการศึกษาวิชาชีพพยาบาลในระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ ตระหนักถึงภาระหน้าที่อันสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถประกอบอาชีพ ได้อย่างมีคุณภาพ การจัดการศึกษาพยาบาลในระดับอุดมศึกษาได้มีการประกาศเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรพยาบาลศาสตรระดับวิชาชีพว่า ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาของชาติ และต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรือปณิธานของสถาบันอุดมศึกษา มีความก้าวหน้าทางวิชาการ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพควบคู่กับการมีคุณธรรม และจริยธรรม (ทบวงมหาวิทยาลัย : 2539)

การศึกษาทางการพยาบาลมีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดการศึกษาจึงควรจัดสัดส่วนระหว่างการศึกษาทั่วไป (General education) และการศึกษาวิชาชีพ (Specialization) ให้พอเหมาะ และจัดให้มีสัดส่วนของทฤษฎีและปฏิบัติให้เหมาะสมเพราะพยาบาลเป็นวิชาชีพที่อาศัยการปฏิบัติ (Practicing Profession) และต้องคำนึงว่าเรียนรู้แล้วจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาทางการพยาบาลจึงควรจัดการศึกษาที่ให้นักศึกษาสามารถเกิดการเรียนรู้ระดับสูงสุด คือ การแก้ปัญหา (Problem solving) (Fawlers, 1972 : 361-367) โดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และสามารถมองเห็นปัญหาและเลือกวิธีแก้ไขได้ถูกต้อง นอกจากนั้นยังสามารถใช้ความรู้แก้ปัญหา ตรวจสอบข้อผิดพลาดในแต่ละขั้นตอนได้อีกด้วย (Silva, 1971 : 530-533) สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาทางการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพนั้นควรมีวัตถุประสงค์และหลักการจัดการศึกษาดังนี้ (Tulloch, 1973 : 80-81)

วัตถุประสงค์ให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. มีความรู้ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม
2. มีทักษะในการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์
3. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคลากรในทีม
4. เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์ หลักการ ทฤษฎี เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงาน

วิชาชีพ

หลักในการจัดการศึกษา

1. วัตถุประสงค์การศึกษาควรกำหนดให้ชัดเจนเกี่ยวกับการนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้
2. ใช้วิธีสอนแบบการแก้ปัญหาในการจัดประสบการณ์ทางคลินิก
3. หลักสูตรที่ใช้ควรเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ เพราะองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ วัตถุประสงค์ การจัดเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล รวมทั้งจะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน

4. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner centered) โดยให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานตามความรู้และความต้องการของแต่ละบุคคล

5. แหล่งบริการและคลินิก (Resources) ที่ใช้ในการฝึกงาน ควรมีประสิทธิภาพทั้งบุคลากร อุปกรณ์ วิธีการบริหารงาน ตลอดจนนักเรียนมีโอกาสใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการให้การพยาบาล

จากวัตถุประสงค์และหลักการจัดการศึกษาพยาบาลดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องจัดให้สอดคล้องและผสมผสานกัน ทั้งนี้เพราะวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องอาศัยการปฏิบัติ การสอนทางการพยาบาลจึงเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริง และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อมนุษย์หรือผู้ป่วย ดังนั้นการเรียนการสอนดังกล่าวจึงมีความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้สอน ผู้เรียน และสภาวะแวดล้อมของวิชาชีพ ซึ่งทุกฝ่ายต้องมีความพร้อมมากที่สุจริตจะทำให้การศึกษายพยาบาลมีคุณภาพ

การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล จะต้องให้สอดคล้องกับความพร้อม ของนักศึกษา โดยพัฒนาให้นักศึกษามีความพร้อมทางด้านสมอง ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้การศึกษภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้ผลดียิ่งขึ้น จีนคณา ยูนิพันธ์, (2527 : 98-99) กล่าวถึงความพร้อมเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้มีการพัฒนาด้านสมอง ร่างกาย และอารมณ์ ความพร้อมที่จะทำกิจกรรมทักษะนั้นว่าประกอบด้วย

1. ความพร้อมทางด้านสมองเป็นความพร้อมในเชิงความคิดที่จะกระทำกิจกรรมทักษะบางอย่างซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีมาก่อน
2. ความพร้อมทางด้านร่างกาย เป็นความพร้อมเกี่ยวกับการปรับสภาพร่างกาย ซึ่งจำเป็นสำหรับการกระทำกิจกรรมทักษะบางอย่าง
3. ความพร้อมทางด้านอารมณ์ เป็นความพร้อมในรูปของความรู้สึก ความพึงพอใจปรารถนาในการปฏิบัติกิจกรรมทางทักษะนั้น ๆ

การเรียนรู้เรื่องใด ๆ นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดังนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการคือ (พะยอม วงษ์สารศิริ, 2526 : 75-76)

1. วุฒิภาวะ (Maturity) เป็นการเจริญเติบโตเป็นขั้น ๆ ตามลำดับวัย ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม เป็นการบรรลุถึงขั้นสุดของความเจริญเติบโตเต็มที่ในระยะใดระยะหนึ่ง และพร้อมที่จะทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดได้เหมาะสมตามวัย .
2. ความพร้อม (Readiness) เป็นสภาวะของบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม พร้อมที่จะเรียนรู้หรือกระทำกิจกรรมสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างบังเกิดผล ใน การเรียนรู้ใด ๆ สิ่งสำคัญที่ครูต้องคำนึงถึงคือ ความพร้อม เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
3. การฝึกฝน (Practice) เป็นการกระทำที่ปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อฝึกทักษะใดทักษะหนึ่งให้เกิดความชำนาญ ดังนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงหลักการนี้ด้วยเพื่อนำการฝึกฝน ไปใช้กับผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว

ครูพยาบาลมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยการศึกษา ความพร้อมและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้วางแผนการสอน จัดกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ และ ประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผลการเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีที่สุด

ถนอมขวัญ ทวีบุรณ และ ทองสุก อรจันทร์ (2533 : 40-45) ได้วิจัยเรื่องการศึกษา ความพร้อมในการศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2532 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 127 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพร้อมด้านสมองในการศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยอยู่ในเกณฑ์มากและมากที่สุดเกี่ยวกับการอาบน้ำผู้ป่วยบนเตียง การทำเตียงที่มีผู้ป่วย การใช้ผ้าปิดจมูก เลือกวาล์วและถุงมือ รวมทั้งการ วัตถุประสงค์ วิจัย หาใจ และความดันโลหิต (ค่าเฉลี่ย 3.82 - 5.42) ความพร้อมทางด้านร่างกายในการศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 3.56 - 4.13) ส่วนความพร้อมด้านจิตใจอยู่ในเกณฑ์มากเกือบทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย = 3.73 - 4.42) และมีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเกี่ยวกับมีความต้องการจะขึ้นฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย (ค่าเฉลี่ย = 3.54)

บุญมา เกาหะพันธ์ และคณะ (2536 : 42-43) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมในการศึกษา ภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักเรียนผู้ช่วยพยาบาล โรงพยาบาลศิริราช พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ ประเมินความพร้อมทางด้านสมองมากที่สุดในเรื่อง การเตรียมเครื่องใช้ได้ถูกต้องในการทำเตียงที่มีผู้ป่วยและการประเมินสภาพผู้ป่วยก่อนการปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 90 และ 80 ตามลำดับ การ เช็ดตัวและการนวดหลังผู้ป่วยที่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 94.54 และ 93.64 ตามลำดับ การจัดทำและ การเปลี่ยนอริยางคของผู้ป่วยในท่านอนศีรษะสูง (Fowler's position) ท่านอนตะแคงกึ่งคว่ำ (Sim's position) และท่านอนคว่ำ (Prone position) คิดเป็นร้อยละ 99.09, 96.36 และ 92.73 ตามลำดับ การวัดสัญญาณชีพในเรื่องน้ำยาที่ใช้ฆ่าปรอทเพื่อทำลายเชื้อ โรคและวิธีนับการหาใจที่ ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 100 และ 97.27 ตามลำดับ

นักเรียนประเมินความพร้อมทางด้านร่างกายตามอาการหลังจากเรียนภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ แล้วมีอาการปวดศีรษะ ปวดท้อง และคลื่นไส้ อาเจียน คิดเป็น ร้อยละ 20, 10 และ 4.54 ตามลำดับ ความพร้อมทางด้านร่างกายในเรื่องการเตรียมร่างกายของตนเอง ให้พร้อมก่อนฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยมีระดับความพร้อมมากคือ นอนคืนละ 6-8 ชั่วโมง มี ระดับความพร้อมปานกลาง คือ รับประทานอาหารครบ 5 หมู่ 3 มื้อต่อวัน และมีระดับความพร้อม น้อย คือ ออกกำลังกายทุกวัน ๆ ละ 15-30 นาที คิดเป็นร้อยละ 54.54, 58.18 และ 62.72 ตามลำดับ ความพร้อมทางด้านร่างกายในเรื่องลักษณะท่าทางที่ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลมีระดับความ

พร้อมมาก คือ ขณะที่ทำเตียงต้องหันหน้าเข้าหาเตียงและหลีกเลี่ยงการบิดเอี้ยวตัวหรือเอื้อมจนสุดแขน ขณะที่กำลังเหน็บผ้าเข้าใต้ที่นอนยื่นให้เท้าทั้งสองแยกห่างกันเล็กน้อย ข้อเข่าและสะโพก และขณะที่หีบของจากพื้นควรย่อเข่าทั้งสองข้างและสะโพก แทนการก้มหลัง คิดเป็นร้อยละ 81.82, 79.09 และ 73.64 ตามลำดับ ความพร้อมทางด้านร่างกายในเรื่องลักษณะท่าทางที่ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลมีระดับความพร้อมปานกลาง คือ ทำยื่นขณะที่ทำเตียงที่มีผู้ป่วยอยู่บนเตียง ยื่นให้เท้าทั้งสองหล่อมกันเล็กน้อย หลังตรง ทำยื่นขณะที่อาบน้ำผู้ป่วยบนเตียง ยื่นให้เท้าทั้งสองแยกกันเล็กน้อย หลังตรง คิดเป็นร้อยละ 40.91 และ 39.09 ตามลำดับ

นักเรียนประเมินความพร้อมทางด้านจิตใจและอารมณ์มีระดับความพร้อมมากคือ ประารถนาที่จะเห็นผู้ป่วยมีอาการทุเลาหายจากโรค ประารถนาที่จะให้กำลังใจผู้ป่วย ประารถนาที่จะนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในการศึกษาปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ประารถนาที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วย และญาติเกี่ยวกับการปฏิบัติตนขณะที่รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลและกลับบ้าน และประารถนาที่จะดูแลผู้ป่วยแต่ละรายได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 97.27, 89.09, 89.09, 84.54 และ 81.82 ตามลำดับ

ตามนโยบายของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถือว่าการสอนเป็นหัวใจสำคัญ นอกเหนือ ไปจากการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะการสอนมีองค์ประกอบคือ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร การเรียนการสอนจึงต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพื่อผลิตบัณฑิตไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ คือ นโยบายของสถาบัน การวางแผนการสอน วิธีการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการสอน

ปัจจุบันการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอนมากขึ้น ในอดีตการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเน้นถึงความสำคัญของผู้สอนเพียงอย่างเดียว เพราะมีความคิดว่าการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการบอกเล่าให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่ได้รับการสอนไปเป็นความรู้ โดยอาจลืมนึกถึงว่าลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามี 2 ลักษณะ คือ (เฉลิม วราวิทย์, 2526 : 88-89)

1. การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Experiential learning or problem solving learning)

ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ในสิ่งที่ต้องศึกษา แล้วนำประสบการณ์นั้นมาคิด พิจารณา วิเคราะห์ อภิปราย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและแนวคิดต่าง ๆ แล้วนำความเข้าใจที่ได้ไปทดลองปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ

2. การเรียนรู้แบบรับหรือประเพณีนิยม (Receptive learning or Traditional learning)

ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะได้ข้อเท็จจริงและแนวคิดต่าง ๆ จากผู้สอน ถ้ามีข้อสงสัยจะสอบถามผู้สอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ แล้วจึงนำไปใช้จนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ คือได้รับประสบการณ์ใหม่

เฮเตอร์ (Hayter, 1967 : 63-65) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแก่นักศึกษาพยาบาลว่า การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนควรใช้หลักการเรียนรู้ให้เรียนจากสิ่งที่ยังไปหาสิ่งที่ขาด จากสิ่งปกติไปสู่สิ่งที่ซับซ้อน จากสิ่งที่รู้แล้ว ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ การเรียนจะได้ผลดีขึ้นถ้าผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน และได้ใช้ประสาทสัมผัสโดยการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทั้งนี้ผู้สอนควรเข้าใจความสนใจและความพร้อมของนักศึกษา โดยคำนึงถึงว่าการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งสามารถจะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนได้หลาย ๆ วิธี แต่ผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

เดล (Dale, 1954 : 42-51) มีแนวความคิดว่า การเรียนรู้จะได้ผลดีถ้าผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงโดยการลงมือทำจริง ๆ หรือได้เห็น ได้ยิน ได้จับถือ ได้คิด ได้พูด เดล ได้ศึกษาและสรุปประเภทของโสทัดสนูปกรณ์ไว้ 10 ประเภท โดยเรียงลำดับประเภทโสทัดสนูปกรณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้โสทัดสนูปกรณ์มากที่สุดซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มีประโยชน์มากที่สุด ดังนี้คือ

1. ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลองจากของจริง (Contrived experience)
2. ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized experience)
3. การสาธิต (Demonstration)
4. การศึกษานอกสถานที่ (Field trips)
5. นิทรรศการ (Exhibition)
6. โทรทัศน์ (Television)
7. ภาพยนตร์ (Motion picture)
8. ภาพนิ่ง วิทยุ และบันทึกเสียง (Still picture, Radio and Recording)

9. แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพโฆษณา การ์ตูน (Visual symbols)

10. การได้ยินคำพูดและอ่านจากตัวอักษร (Verbal symbols)

เคล สรุปร่วมเมื่อถึงขั้นการใช้ไสตส์สัญลักษณ์ชนิดแผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพโฆษณา จะได้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่น้อยมาก และถ้าใช้การบรรยายหรืออ่านคำราวอย่างเดียว ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ที่น้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

สแตน และคณะ (Stein and Others, 1972 : 436-447) ได้วิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีหลาย ๆ ชนิด กับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 3 จำนวน 60 คน โดยแยกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่มีโอกาสศึกษาด้วยตนเองมีความพึงพอใจในบรรยากาศของชั้นเรียน มีความพึงพอใจในการจัดเนื้อหาวิชา ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับสถาบันสูงอย่างมีนัยสำคัญและได้เสนอแนะว่า การใช้วิธีการสอนโดยให้ศึกษาด้วยตนเอง (Independent study) ควรจัดนักศึกษาเป็นกลุ่มเล็ก มีการอภิปรายร่วมกับอาจารย์ ตลอดจนมีจำนวนสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างอาจารย์และนักศึกษา

แมคคี่ (Mackic, 1973 : 262-266) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาในวิธีการสอนแบบบรรยายและแบบนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง โดยแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ผลสรุปว่า วิธีการเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้สำคัญมากกว่าการสะสมความรู้และทักษะรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ทำให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการเรียนได้

โอเชี่ย และพาร์สัน (O'Sher and Parson, 1979 : 411-415) ได้วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การสอนของอาจารย์พยาบาลในภาคปฏิบัติ ที่ช่วยส่งเสริมและไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนโดยนักศึกษาและ อาจารย์พยาบาล สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คือ การวางแผนเพื่อการฝึก ปฏิบัติงานของนักศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การกระตุ้นชี้แนะนักศึกษาในทางบวก (Positive feedback) และชี้แนะในส่วนที่นักศึกษาควรจะได้เรียนรู้ มีความจริงใจกับนักศึกษา และเป็นแบบอย่างที่ดีของนักศึกษา ในส่วนที่ไม่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คือ การชี้แนะในทางลบ ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนให้ชัดเจน และไม่ได้ชี้แจงสิ่งบกพร่องเท่าที่ควร

บราว (Brown, 1981 : 4-15) ได้วิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนภาคปฏิบัติของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อีสต์ คาโรไลนา (East Carolina) โดยเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่อง การประยุกต์วิชาความรู้ไปใช้กับการปฏิบัติการพยาบาล การให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ การควบคุมการปฏิบัติงาน ความร่วมมือ ความอดทน การยอมรับและให้โอกาสในการอภิปราย การแสดงออกซึ่งความรู้สึกรัก ความคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความก้าวหน้าของผลการเรียนของนักศึกษา จุดมุ่งหมายการเรียน และการประเมินผลอย่างยุติธรรม

เวอร์แรน (Verran, 1983 : 29-30) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนนักศึกษานอนหอผู้ป่วย โดยให้พยาบาลและนักศึกษาแสดงความคิดเห็น ผลการวิจัยนักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ควรให้เวลาเพื่อการสอน และไปดูแลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา ตลอดจนควรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่หอผู้ป่วยให้มากขึ้น รวมทั้งควรเน้นการฝึกปฏิบัติงานเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้

อารมณี วุฒิพฤกษ์ และ สุเมธฉา สิริพิงส์สกุล (2528 : 54-56) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการสอนและการเรียนของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ลักษณะการสอนที่อาจารย์ใช้มากที่สุดคือ การบรรยาย ร้อยละ 90 ลักษณะการสอนที่ใช้ในระดับมาก ได้แก่ การอภิปราย ร้อยละ 11.43 และสอนวิธีอื่น ๆ คือ การสาธิต และการให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ลักษณะการสอนที่ใช้ในระดับปานกลาง คือ การให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ร้อยละ 35.71 การอภิปราย ร้อยละ 27.14 การสาธิต ร้อยละ 25.71 การให้นักศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน ร้อยละ 21.43 ในด้านพฤติกรรมก่อนสอนของอาจารย์พบว่า อาจารย์ให้นักศึกษาแสดงความต้องการเรียนในเนื้อหาวิชาที่สอน ร้อยละ 27 ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเรียนวิชานั้น ๆ ก่อนสอน ร้อยละ 89 ในด้านพฤติกรรมขณะสอน พบว่า สอนได้ครอบคลุมเนื้อหาวิชา ร้อยละ 61 อีกร้อยละ 36 ที่ตอบว่าไม่สามารถสอนได้ครอบคลุมเพราะมีเวลาจำกัด เนื้อหาวิชามาก และร้อยละ 3 ให้เหตุผลว่า เพราะต้องการให้นักศึกษาไปค้นคว้าด้วยตนเอง ในด้านการใช้อุปกรณ์และวัสดุประกอบการสอน พบว่า อาจารย์ใช้แผ่นใส ร้อยละ 46 ใช้สไลด์ ร้อยละ 21 นอกนั้นใช้กระดานดำ ของจริง เอกสาร หุ่นจำลอง และภาพยนตร์ ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ ร้อยละ 69 เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม ที่เหลือร้อยละ 31 ไม่ได้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมโดยมีเหตุผลว่า เนื้อหาวิชา มาก เวลาจำกัด ลักษณะวิชาทำไม่ได้ ไม่มีเวลาเตรียม ในด้านการประเมินผลการสอน พบว่า

มีอาจารย์ ร้อยละ 34 ได้ทำการทดสอบเป็นระยะเพื่อประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนของนักศึกษา ร้อยละ 66 ทำการทดสอบเมื่อสิ้นสุดการสอนวิชานั้น ๆ ร้อยละ 80 ให้นักศึกษาประเมินผลการสอนของอาจารย์ ร้อยละ 79 ได้นำผลการประเมินของนักศึกษาไปปรับปรุงการเรียนการสอน

พินิจ ปริษานนท์ และ อรอนงค์ พุมอาภรณ์ (2541 : 59-61) ได้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิธีใช้ปัญหาเป็นหลักวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี ปีการศึกษา 2537 - 2538 และ 2538 - 2539 โดยสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์ประจำกลุ่มต่อการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก รายงานการประชุมคณาจารย์ผู้ร่วมสอน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า จากการสอบ 4 ครั้ง คะแนนเต็มครั้งละ 100 คะแนน คะแนนเฉลี่ยในปีการศึกษา 2537 - 2538 ค่าสุด = 49.83 (SD = 7.52) สูงสุด = 55 (SD = 8.02) คะแนน ในปีการศึกษา 2538 - 2539 คะแนนเฉลี่ยค่าสุด = 42.63 (SD = 7.02) สูงสุด = 46.38 (SD = 6.36) คะแนน ด้านความคิดเห็นของนักศึกษาเห็นว่าการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบทบาทครูในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทั้งนักศึกษาและอาจารย์ประจำกลุ่มคิดว่า สามารถช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ในระดับมาก แต่นักศึกษาชอบเรียนวิธีนี้ในระดับน้อย ประชานวิชามีการงานมาก นักศึกษาเสียค่าอัดสำเนาเอกสารมาก แต่อย่างไรก็ตามทั้งนักศึกษาและอาจารย์ประจำกลุ่มยังมีความเห็นว่า วิธีการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก เป็นวิธีการที่จะทำให้นักศึกษาสามารถชี้นำการเรียนรู้และเกาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการใช้เหตุผลทางคลินิกและทักษะกระบวนการกลุ่ม ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงโดยการพัฒนาอาจารย์ หน่วยงานบริการการศึกษา และบทเรียนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาโดยเฉพาะทางด้านการพยาบาล นอกจากการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวของปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้ว จะต้องมีการวางแผนการสอนเป็นขั้นตอน ส่งเสริมบรรยากาศที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจใฝ่หาความรู้ มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีความรับผิดชอบ มีความรักและสนใจวิชาที่เรียน นอกจากนี้ผู้สอนควรมีการพัฒนาวิธีการสอนอยู่เสมอ มีการเตรียมการสอนพร้อมทั้งจัดเตรียม คัดแปลงวัสดุ อุปกรณ์การสอน ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ตลอดจนวางแผนในการประเมินผลเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนคือ การพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive domain) คือ เกิดความรู้ และสติปัญญา ด้านเจตคติ (Attitude Domain) คือ เกิด

ความรู้สึก ความรัก และจริยธรรมในวิชาชีพ รวมทั้งด้านทักษะ (Psychomotor domain) คือ มีความสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีทักษะในการประกอบวิชาชีพได้

ตอนที่ 2 ปัญหาในการจัดการศึกษาทางการพยาบาล

การจัดการศึกษาพยาบาลแม้ว่าได้พยายามปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามแนวนโยบายของสถาบันแล้ว แต่ในส่วนการจ้ดประสพการณ์การเรียนการสอนนั้น อาจารย์แต่ละคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินงาน ในเรื่องเหล่านี้ได้มีการอภิปรายชี้แนะและผลการวิจัยต่าง ๆ ดังเช่น

ศุจริต เพ็ชรชอบ (2522 : 7-9) ได้สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนอาจมีปัญหาเกิดขึ้นได้ทั้งด้านผู้สอนและผู้เรียน สำหรับผู้เรียนนั้นบางวิชาที่เรียนก็เรียนได้เข้าใจชัดเจน รู้ถึงจุดมุ่งหมายของวิชา และจะนำความรู้ไปใช้ได้อย่างไร แต่บางวิชาที่มีความสงสัยว่าเนื้อหาวิชาจะมีประโยชน์หรือไม่ วิชาที่สอนน่าเบื่อ อาจารย์สอนวกวน

อารมณี วุฒิพุกษ์ (2523 : 103-105) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล พบว่า นักศึกษามีปัญหาในการเรียนหลายประการ ได้แก่ มีความไม่สบายใจ เกิดความท้อถอยจากสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการศึกษาปฏิบัติงาน การใช้คำพูดของผู้ร่วมงาน การศึกษาค้นคว้า พบว่า ห้องสมุดมีเอกสารให้ค้นคว้าน้อยโดยเฉพาะตำราภาษาไทย และเมื่อนักศึกษาไม่เข้าใจวิชาใดจะถามเพื่อนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ อ่านด้วยตนเอง และถ้ายังไม่เข้าใจจึงจะถามอาจารย์ นักศึกษามีความคาดหวังให้อาจารย์เป็นผู้ที่เข้าใจนักศึกษา มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีวิธีการสอนที่น่าสนใจ มีความซื่อสัตย์ ไม่เข้มงวดจนเกินไป อารมณีดี หน้าตาไม่บูดบึ้ง ไม่เคร่งขรึม

ปริชาติ ตามไทย (2523 : 78-79) ได้วิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนของอาจารย์ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร พบว่า อาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหาในการสอน คือ อุปกรณ์การสอน ตำรา วารสาร ที่ใช้ประกอบการสอนมีน้อย สภาพห้องเรียนไม่เหมาะสม เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ซ้ำซ้อนกัน อาจารย์มีความต้องการได้รับการสนับสนุนในการแต่งตำราเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น และให้มีการวางแผนร่วมกันไประหว่างอาจารย์ผู้สอน

อารมณ วุฒิพุกภัย และ จีราพร ธีรพัฒนะ (2527 : 75-77) ได้สำรวจและเปรียบเทียบ ลักษณะการเรียน ปัญหาการเรียนการสอน และความต้องการประสบการณ์การเรียนการสอนตาม ความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการเรียนภาคทฤษฎีอยู่ในระดับสูง และนักศึกษาเข้าใจลักษณะวิชาและจุดมุ่งหมายของวิชาที่ศึกษา ส่วนความคิดเห็นที่อยู่ในระดับต่ำมีเพียงเรื่องเดียว คือ การแสดงความคิดเห็นของตนเองในช่วงโม่งเรียน ลักษณะการเรียนภาคปฏิบัติส่วนใหญ่ นักศึกษาให้ความเห็นอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ในด้านปัญหาการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ ไม่มีเวลาศึกษาและอ่านตำราเพิ่มเติม ระยะเวลาการฝึกปฏิบัติงานน้อยเกินไป ทำให้ไม่เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และอาจารย์ใช้เวลาในการนิเทศการปฏิบัติงานของศึกษาน้อยเกินไป

อรพินท์ สีขาว, สุภาวดี ชนัประภัสร์ และ พรศิริ พันธสี (2539 : 86-95) ได้วิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อวิชาชีพพยาบาลและปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยศึกษาปัญหาการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย 6 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนบนหอผู้ป่วย เช่น การมีห้องประชุมปรึกษาในระหว่างการเรียนการสอน การมีน้ำดื่ม ที่พัก ที่เก็บของของนักศึกษายังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของนักศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 2.07 - 2.23) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีปัญหาด้านนี้มากกว่าชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานเป็นครั้งแรก ต้องใช้เวลาศึกษาผู้ป่วย เตรียมวางแผนการพยาบาลนานกว่าชั้นปีอื่น ๆ ประกอบกับหอผู้ป่วยเป็นสิ่งแวดล้อมใหม่ที่นักศึกษาจะต้องปรับตัว จึงทำให้นักศึกษารู้สึกว่าเป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติงาน ปัญหาด้านความพร้อมในการศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษา พบว่า ส่วนที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ความพร้อมด้านสุขภาพ ได้แก่ การนอนพักผ่อนไม่เพียงพอก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย (ค่าเฉลี่ย = 2.30) และความพร้อมด้านจิตใจ ได้แก่ นักศึกษามีความวิตกกังวลอย่างมากเมื่อถึงหอผู้ป่วยที่จะฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย = 2.33) ปัญหาด้านพฤติกรรมการณ์เทศของอาจารย์ พบว่ามีปัญหาปานกลาง โดยมีคะแนนต่ำ 3 อันดับแรก คือ อาจารย์ช่วยสร้างบรรยากาศในการฝึกปฏิบัติงาน ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย อาจารย์ยอมรับในความแตกต่างของนักศึกษาและเข้าใจความรู้สึกของนักศึกษา รวมทั้งอาจารย์ให้กำลังใจและชมเชยการปฏิบัติงานของนักศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 2.90, 2.94 และ 2.94 ตามลำดับ) ปัญหาด้านบรรยากาศกลุ่มเพื่อนและปัญหาด้านบรรยากาศในการทำงานของทีมพยาบาล พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีปัญหา 2 ด้านนี้น้อยที่สุด

เนื่องจากนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานเป็นครั้งแรกยังไม่มีความชำนาญ ทำให้มีการปรึกษาหารือช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน และทำให้ทีมการพยาบาลให้คำแนะนำและให้ความเป็นกันเองแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มากกว่าชั้นปีอื่น ๆ

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ มีระยะเวลาเรียน 4 ปี โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะสองปีแรกส่วนใหญ่จะเป็นหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาพื้นฐานวิชาชีพ ส่วนการจัดการเรียนการสอนในระยะสองปีหลังเป็นการศึกษาในหมวดวิชาชีพสำหรับวิชาการพยาบาลพื้นฐาน (Fundamental of Nursing) จะเป็นวิชาแรกในหมวดวิชาชีพที่นักศึกษาพยาบาลได้เรียน เนื้อหาวิชาจะสอนเกี่ยวกับการพยาบาลเพื่อสนองความต้องการด้านพื้นฐานแก่ผู้ป่วย ได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร การขับถ่าย การได้รับอากาศ การเคลื่อนไหว การพักผ่อนนอนหลับ การดูแลความสะอาดของร่างกาย สุขสบาย ความปลอดภัย การวัดสัญญาณชีพ การดูแลบาดแผล การดูแลการให้ยาและสารน้ำ การเก็บสิ่งส่งตรวจ การช่วยแพทย์เพื่อการตรวจวินิจฉัยโรค การใช้เทคนิคสะอาดปราศจากเชื้อ การป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค การรับ-ย้าย-จำหน่ายผู้ป่วย ตลอดจนการบันทึกรายงานทางการพยาบาล สำหรับวิชานี้อาจจัดสอนในระหว่างที่นักศึกษาเรียนอยู่ชั้นปลายปีที่ 1 ถึงปลายปีที่ 2 ซึ่งมีทั้งการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

การเรียนการสอนภาคทฤษฎี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นการสอนโดยมีการบรรยาย หรือบรรยายร่วมกับการอภิปราย หรือการเสนอแนะให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สำหรับส่วนที่สองจะเป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานในห้องปฏิบัติการพยาบาลที่เรียนรู้มาจากส่วนแรก โดยแบ่งนักศึกษาวางออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ วิธีการเรียนการสอนจะใช้หลาย ๆ วิธี เช่น วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต การดูวีดิทัศน์ การให้นักศึกษาสาธิตย้อนกลับ (Return demonstration) เป็นต้น ในขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลในห้องปฏิบัติการนั้นจะมีอาจารย์ประจำกลุ่มคอยให้คำแนะนำนักศึกษาอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา อุปกรณ์การเรียนการสอนทั้งสองส่วนโดยมากใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead projector) สไลด์ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ หุ่นจำลอง อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับผู้ป่วย การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการพยาบาลเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกภาคปฏิบัติกับผู้ป่วยจริงที่หอผู้ป่วย

การเรียนการสอนภาคปฏิบัติที่หอผู้ป่วยจะมีการฝึกปฏิบัติให้การพยาบาล เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานกับผู้ป่วยจริง หลังจากที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการพยาบาลในห้องปฏิบัติการ

จนมีทักษะในการปฏิบัติอย่างดีแล้ว ลักษณะการสอนภาคปฏิบัติที่หอผู้ป่วยนี้อาจารย์จะเป็นผู้เลือก ประสานการณ์ให้แก่นักศึกษาให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของนักศึกษาแต่ละคน มีการ สาธิตประกอบการบรรยายเป็นกลุ่มย่อย มีการประชุมกลุ่มร่วมกับการอภิปรายก่อนและหลังจากให้ การพยาบาลผู้ป่วย มีการประเมินผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขการปฏิบัติ การพยาบาลให้เป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ อาจารย์จะให้แนวทางให้นักศึกษา ได้ศึกษาหาข้อมูลวินิจฉัยปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย ทั้งรายบุคคลและครอบครัว วางแผนเพื่อช่วยเหลือและให้การพยาบาลตามปัญหาของผู้ป่วย รวมทั้ง ฝึกการเขียนบันทึกรายงานข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนสร้างเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ เพราะนักศึกษาจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นใน ทีมสุขภาพและเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ในโรงพยาบาล

มีการศึกษาและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ดังนี้คือ

ผจงพร สุภาวิตา, ณัฐสุรางค์ บุญจันทร์ และเสาวนีย์ สุบรรณรัตน์ (2538 : 55-56) ได้ ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหิดล เกี่ยวกับการ เรียนการสอนในสถานการณ์จำลอง และความมั่นใจในการให้การพยาบาลพื้นฐานบนหอผู้ป่วย ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานการณ์จำลองอยู่ในระดับมากใน ด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ การจัดการฝึกปฏิบัติทำให้เกิดทักษะ เกิดความมั่นใจ สามารถ นำความรู้ทางภาคทฤษฎีมาใช้ในการฝึกปฏิบัติ บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ อาจารย์ดูแลอย่าง ใกล้ชิด และมีอิสระในการตัดสินใจ ส่วนความมั่นใจของนักศึกษาที่จะให้การพยาบาลพื้นฐานบน หอผู้ป่วยอยู่ในระดับมากในเรื่อง การทำเตียงว่าง การทำเตียงที่มีผู้ป่วย การรักษาความสะอาดปาก ฟันเป็นพิเศษ การล้างมือ การหีบจับของปลอดเชื้อ การชำระล้างอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก การ สระผม การให้อาหารทางสายยาง การวัดและบันทึกสัญญาณชีพ การให้ยาทางปาก การทำแผล ผ่าตัด และการใช้กระเป๋าน้ำร้อน

ดวงเนตร ธรรมกุล (2539 : ก) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความ สามารถคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาลที่เรียนวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล โดย ใช้วิธีเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักกับเรียนแบบดั้งเดิม แบ่งกลุ่มนักศึกษาตามเกรดเฉลี่ยสะสม แล้ว จับฉลากเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ชุดการเรียน แบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และแบบสอบถามความ

คิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเรียน ผลการทดลองพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเรียนของนักศึกษา กลุ่มที่เรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ แต่ความสามารถในการคิดวิจารณ์ของทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วิไลศรี สิริหงษ์ทอง ปรานทิพย์ อุจะรัตน์ ฉวีวรรณ โพร้ศรี และ ผงพร สุภาวิตา (2540 : 78-79) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล 2 กลุ่มที่ฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลพื้นฐานต่างวิธีกัน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม พัฒนาความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมพยาบาลที่เรียนมาตามลำดับชั้นปีที่สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่ฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการแทนการฝึกบนหอผู้ป่วยมีระดับความสามารถสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่ฝึกบนหอผู้ป่วย และยังคงมีความสามารถสูงกว่าเมื่อต่างเลื่อนชั้นขึ้นไปเป็นชั้นปีที่ 3 กับชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

มณี อากานันท์กุล และ รุจิรศ ฐนุรักษ์ (2540 : 59-63) ได้วิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและผลการเรียนของนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วม โครงการสอนเสริมทักษะหลักการพื้นฐานทางการพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่นักศึกษาจบโครงการและผ่านการสอบภาคปฏิบัติทักษะพื้นฐานทางการพยาบาล รวมทั้งผ่านการฝึกปฏิบัติบนคลินิก 8 สัปดาห์แล้ว นักศึกษามีความเห็นว่าการเข้าฝึกเสริมทักษะในโครงการมีประโยชน์ต่อการสอบปฏิบัติทักษะมาก ร้อยละ 89.9 และเกิดความมั่นใจและความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยมาก ร้อยละ 65.3 ด้านทรัพยากรการเรียนรู้อีกได้ พบว่าร้อยละ 52.7 - 88.4 เห็นว่ามีประโยชน์มาก หัวข้อที่นักศึกษา ร้อยละ 85 ขึ้นไปตอบว่าจำเป็นต้องฝึกเสริมและควินิตที่สนเสริม ส่วนใหญ่เป็นทักษะที่ซับซ้อน มีการสอดใส่อุปกรณ์เข้าในร่างกายผู้ป่วย สำหรับด้านความพึงพอใจคือโครงการ พบว่า หัวข้อที่พึงพอใจมาก 3 อันดับแรก คือ วิธีการสอนของอาจารย์ หัวข้อที่สอน และเนื้อหาสาระ คิดเป็นร้อยละ 86.8, 79.8 และ 79.8 ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัญหาการจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน

ปัญหาในการจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน นอกจากมีปัญหาลักษณะเดียวกับปัญหาในการจัดการศึกษาทางการพยาบาลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ดังนี้

จำเรียง อูรมะสุวรรณ และคณะ (2526 : 33-37) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลสัมฤทธิ์การศึกษากาปฏิบัติวิชาการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2524 หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 155 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การศึกษาด้านความรู้และด้านทักษะของนักศึกษาพยาบาลภายหลังจากการศึกษากาปฏิบัติสูงกว่าก่อนการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งอาจเพราะเป็นวิชาใหม่ที่นักศึกษาไม่เคยเรียนมาก่อน จึงมีความกระตือรือร้นสนใจในการหาความรู้ ส่วนผลสัมฤทธิ์การศึกษาด้านเจตคติหลังการศึกษากาปฏิบัติต่ำกว่าก่อนการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะงานที่ปฏิบัติมีความเหน็ดเหนื่อย ต้องมีความอดทน เสียสละ ประกอบกับสภาพแวดล้อมบนหอผู้ป่วยมีบรรยากาศที่สลดหดหูใจ ความไม่น่าดู และความไม่เป็นความสะอาดชีวิต ความรู้สึกเหล่านี้ส่งผลให้นักศึกษามีกเจตคติลดลงก่อนการศึกษากาปฏิบัติ

วิไลศรี ศิริหงษ์ทอง และคณะ (2536 : 145-152) ได้สำรวจความต้องการฝึกปฏิบัติกิจกรรมพยาบาล 20 กิจกรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยให้นักศึกษาจัดอันดับกิจกรรมพยาบาลที่นักศึกษาต้องการฝึกปฏิบัติ ได้ผลว่ากิจกรรม 10 อันดับแรกที่นักศึกษาต้องการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การฉีดยา การทำแผล การให้ยารับประทาน การช่วยให้สำรอก การให้อาหารทางสายให้อาหาร การดูดเสมหะ การเจาะเลือด การรับและจำหน่ายผู้ป่วย การสวนปัสสาวะ อันดับที่ 11 ถึง 20 ได้แก่ การบันทึกสัญญาณชีพ การอาบน้ำผู้ป่วย การเช็ดตัวเพื่อลดไข้ การทำความสะอาดปากฟัน การทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ การทำเตียงที่มีผู้ป่วย การทำเตียงว่าง การสระผม การรื้อและผึ่งเตียง การสวนอุจจาระ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอันดับที่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่านักศึกษาควรฝึกปฏิบัติ และเปรียบเทียบกับอันดับที่ของกิจกรรมที่นักศึกษาถูกจัดประสบการณ์ให้ฝึกบนหอผู้ป่วยนั้น ไม่สอดคล้องหรือไม่สัมพันธ์กัน กิจกรรมที่นักศึกษาต้องการฝึกปฏิบัติ 10 อันดับแรกส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่อาจารย์จัดไว้เป็นอันดับท้าย กิจกรรมที่อาจารย์จัดให้ฝึกเป็นอันดับต้น มักเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาต้องการฝึกเป็นอันดับสุดท้าย เมื่อนักศึกษามีความต้องการฝึกปฏิบัติกิจกรรมพยาบาลที่อาจารย์กำหนดให้ฝึกน้อย ซ่อมเป็นเหตุให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่กระตือรือร้นในการฝึกปฏิบัติ และอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาลาออกกลางคันในขณะศึกษาชั้นปีที่ 2 ซึ่งนับเป็นความสูญเปล่าทางการศึกษา ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาจึงควรพิจารณาถึงความต้องการของผู้เรียนด้วย หากอาจารย์สามารถจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการฝึกปฏิบัติของนักศึกษามากขึ้น ประสิทธิภาพของการเรียนก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ วิไลศรี สิริหงษ์ทอง (2540 : 30-31) ยังได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลพื้นฐานไว้ว่า อุปสรรคสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชานี้คือที่ตัดส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษาทำให้การสอนนักศึกษาเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ความรู้ความสามารถของนักศึกษาที่เป็นอุปสรรคเสริมอีกประการหนึ่งคือการมอบหมายผู้ป่วยให้อยู่ในความดูแลของนักศึกษา กล่าวคือ หากนักศึกษารายหนึ่งต้องดูแลผู้ป่วยหนัก ความค้อยทักตะและขาดประสบการณ์ของนักศึกษาทำให้อาจารย์ต้องดูแลให้คำแนะนำและช่วยเหลือแบบตัวต่อตัว ในขณะที่นักศึกษาผู้นั้นให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย นักศึกษาอื่นจำนวนมากซึ่งให้การพยาบาลผู้ป่วยในขณะเดียวกันก็จะไม่ได้รับการสอนจากอาจารย์ ดังนั้นผู้ป่วยที่มอบหมายให้อยู่ในความดูแลของนักศึกษาประมาณ 10 คน จึงเป็นผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตนเองได้พอสมควร เพื่อให้ นักศึกษาสามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยแบบองค์รวม (Holistic care) ได้ นักศึกษาจึงมักได้ฝึกฝนกิจกรรมเดิม ๆ ซ้ำ ๆ กัน เช่น การทำเตียงว่าง การทำเตียงที่มีผู้ป่วย การอาบน้ำผู้ป่วย การบันทึกสัญญาณชีพ เป็นต้น ในบางขณะผู้ป่วยในหอผู้ป่วยหนึ่ง ๆ เป็นผู้ป่วยหนักเสียส่วนใหญ่ อาจารย์ก็จำเป็นต้องมอบหมายให้นักศึกษาจำนวนหนึ่งรับผิดชอบดูแลผู้ป่วยหนักและคอยดูแลช่วยเหลือตามโอกาส เมื่อการสอนไม่ทั่วถึงนักศึกษบางคนจึงปฏิบัติงานด้วยความไม่มั่นใจ หวาดกลัว เหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่าย เพราะใช้เวลาตลอดช่วงเช้าตั้งแต่ 08.00 - 12.00 น. ก็ยังไม่สามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยได้ครบถ้วน เพราะการให้การพยาบาลผู้ป่วยหนักตามลำพังสำหรับนักศึกษาระดับนี้เป็นภารกิจที่หนักส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กิจกรรมบังคับและนักศึกษาต้องการฝึกปฏิบัติ อาจารย์ก็ได้พยายามจัดให้ได้ฝึกบ้างแต่ไม่สามารถจัดให้นักศึกษาได้ครบทุกคนเพราะไม่มีประสบการณ์เหล่านั้นเพียงพอบนหอผู้ป่วยที่จะให้นักศึกษาจำนวนมากได้ฝึกปฏิบัติ เช่น กิจกรรมการฉีดยา การสวนปัสสาวะ การให้อาหารทางสายให้อาหาร เป็นต้น เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ สภาพร่างกายของผู้ป่วยและสิทธิที่ผู้ป่วยควรได้รับการบริการพยาบาลที่มีคุณภาพตลอดเวลา การสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลแก่นักศึกษาจึงต้องกระทำอย่างใกล้ชิดและมีระมัดระวังอย่างมาก เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของนักศึกษา

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการพยาบาลพื้นฐาน เป็นบันไดขั้นแรกที่นักศึกษายจะไปสู่การเรียนการพยาบาลสาขาอื่นในชั้นปีต่อ ๆ ไป โดยที่นักศึกษาพยาบาลยังมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐานอยู่มาก โดยเฉพาะการศึกษาภาคปฏิบัติ เพราะวิชานี้เป็นวิชาแรกที่นักศึกษาได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการให้การพยาบาลกับผู้ป่วยจริง ดังนั้นจึงควรจะได้ศึกษาในเรื่องสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาพยาบาลของเอกชน ซึ่งอาจมีปัญหาคือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแตกต่างกันไป

จากสถาบันการศึกษาพยาบาลในภาครัฐ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน
วิชาการพยาบาลพื้นฐานให้ดียิ่งขึ้น อันจะมีผลถึงการผลิตพยาบาลที่มีคุณภาพให้ประเทศชาติใน
อนาคต

